

että olemme synnynnäisiä uskovaisia: emme vain voi olla uskomatta.

Mutta onko skeptikko oikeassa? Minä en edelleenkään ole varma.
Mitä mieltä sinä olet?

3. kansio

Missä minä olen?

Matilda

Saanko esitellä Matilda-tätini.

Kuten näet, Matilda on jo aika vanha, itse asiassa 75-vuotias. Vuosien mittaan hän on muuttunut roimasti. Hän on tietenkin muuttunut ruumiillisesti. Ennen hänellä oli ruskea tukka, nyt se on harmaa. Hän käyttää nykyään kävelykeppiä ja silmälaseja. Kauan sitten, kun Matilda oli vauva, hän painoi vain muutaman kilon. Nyt hän painaa yli 80 kiloa.

Tässä on Matildan valokuva-albumi.

Kun katselet Matildan kuvia, huomaat kuinka hänen ulkonäkönsä on muuttunut.

Matilda on muuttunut tietenkin myös henkisesti. Hänellä on paljon enemmän muistoja nykyään kuin ennen. Hän on myös unohtanut monia asioita. Lapsuudessa hänen älynsä ja persoonallisuutensa kehittyivät huimaa vauhtia. Vielä viime vuosinakin hänen persoonallisuutensa on muuttunut hiljalleen. Hän ei enää esimerkiksi raivostu, jos hän ei saa sanaristikkoa valmiiksi.

Huolimatta Matildan kaikista ruumiillisista ja henkisistä muutoksista vuosien mittaan näemme jokaisessa kuvassa kuitenkin yhden ja saman ihmisen. Matildan.

Identiteetti

Tarkastellaanpa tällaista kysymystä: mikä yhdistää kuva-albumin kaksivuotiaan, viisivuotiaan, kymmenvuotiaan, 25-vuotiaan, 50-vuotiaan, 75-vuotiaan ja tietenkin nykyisenlaisen Matildan samaksi ihmiseksi? Mikä *tekee* heistä yhden ja saman ihmisen?

Kysymys on ihmisen *identiteetistä*. Vielä yleisemmin ajateltuna haluamme tietää: mistä ihmisen identiteetti pohjimmiltaan muodostuu? Tätä filosofit ovat kyselleet itseltään yli kaksi tuhatta vuotta. Siihen onkin hyvin vaikea vastata, kuten tulemme huomaamaan.

Äkkiä ajateltuna kysymykseeni tuntuu olevan aivan itsestään selvä vastaus. Valokuvien kaksivuotias, viisivuotias, kymmenvuotias ja niin edelleen ovat kaikki *samaa elävää ruumista*. Kyse ei tietenkään voi olla *samasta kasasta ainetta* joka kuvassa. Matildan ruumiin aine on muuttunut sitä mukaa kuin hän on vanhentunut. Jokainen ruumis koostuu miljoonista soluista, jotka vaihtuvat vähitellen.

Sama elävä olento kuitenkin jatkaa olemassaoloaan kaikkien muutosten halki. Ajattelet ehkä, että juuri se määrittelee ihmisen identiteetin. Se mikä tekee valokuvien kaksivuotiaasta, viisivuotiaasta, kymmenvuotiaasta ja niin edelleen yhden ja saman ihmisen – Matildan – on se, että ne kaikki ovat samaa ruumista: sitä joka hänellä edelleen on.

Minua epäilyttää identiteettikysymyksen »itsestään selvä» vastaus. Kerron nyt kuvitellun tapauksen, jonka perusteella edellinen vastaus ei olisi oikein.

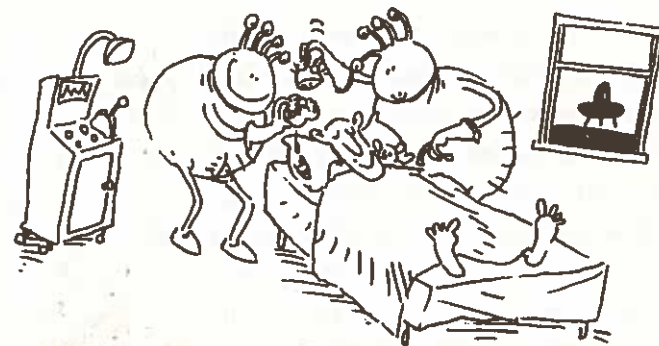
Aivojenvaihtotapaus

Tässä ovat Eetu ja Pertti.

Eetu ja Pertti asuvat aivan eri puolilla kaupunkia eivätkä ole koskaan tavanneet toisiaan. Eetu on 175-senttinen, solakka ja punatukkainen. Pertti on kaksi metriä pitkä, kalju ja hyvin lihava. Pertillä on myös puujalka.

Eräänä yönä kaksi marsilaista – Lippo ja Lappo – tunkeutuvat Eetun kotiin hänen nukkuessaan. Lippo ja Lappo huumaavat Eetun. Sitten he avaavat Eetun pälaen erittäin edistyneillä kirurgisilla taidoillaan. Monimutkaisten laitteiden avulla he tallentavat kaikki tiedot siitä, miten Eetun aivot ovat yhteydessä hänen muuhun ruumiiseensa. Sitten he irrottavat hänen aivonsa.

Lippo ja Lappo lennättävät Eetun aivot kaupungin toiselle laidalle lentävällä lautasellaan. Siellä he tapaavat Kipon ja Kapon, jotka niin ikään ovat marsilaisia tutkijoita. Kippo ja Kappo ovat suorittaneet täsmälleen saman toimenpiteen Pertille. He keskusteleivat Lipon ja Lapon kanssa siitä, miten aivot olivat alun perin yhteydessä Eetun ja

Pertin ruumiiseen. Sitten Kippo ja Kappo lentävät Eetun taloon ja asentavat Pertin aivot Eetun ruumiiseen. Lippo ja Lappo puolestaan asentavat Eetun aivot Pertin ruumiiseen.

Marsilaiset kiinnittävät Eetun ja Pertin pääläet takaisin paikalleen ja ompelevat päänahat kiinni. He käyttävät arpien parantamiseen erikoistekniikkaa, jonka ansiosta arvista ei

pian näy jälkeäkään. Sitten he siivoavat jälkensä huolellisesti ja menevät matkoihinsa.

On aamu. Eetun sängyssä makaava ihminen herää ja katsoo ympärilleen. Hän ei tiedä missä on. »Tämä ei ole minun makuuhuoneeni», hän ajattelee. Hän kävelee peilin ohi ja näkee itsensä vilaukselta. Hän järkyttyy. Hänen ulkonäkönsä näyttää muuttuneen täysin. Hän oli pitänyt itseään lihavana, mutta nyt hän näyttää hyvin laihalta. Hän luuli olevansa kaksi metriä pitkä, mutta nyt hän onkin 175-senttinen. Hän voisi vanna olleensa kalju, mutta nyt hänellä onkin porkkananpunainen hiuspehko. Hän muistelee, että hänen silmänsä olivat ruskeat, mutta nyt ne ovat siniset. Hänellä piti olla puujalka, mutta nyt hänellä on kaksi tavallista jalkaa. »Mitä minulle on tapahtunut?» hän kysyy itseltään.

Ovikello soi. Ihminen, jolla on Eetun ruumis, menee avaamaan oven. Siellä on postinkantaja. »Terve, Eetu», postinkantaja sanoo. Postinkantajan mielestä ihminen on Eetu, koska hän näkee edessään Eetun ruumiin. Mutta ihminen Eetun ruumiissa huudahtaa: »En minä ole Eetu, olen Pertti! Mitä ihmettä tämä on?»

Pertin talossa heräävä ihminen kokee tietysti samanlaisen yllätyksen.

Mitä Eetu ja Pertti lopulta ovat?

Kysy nyt itseltäsi: mitä Eetu ja Pertti lopulta ovat?

Kun ajattelen Eetun ja Pertin tarinaa, minusta tuntuu oikealta sanoa, että se mitä tapahtui on, että Eetulla on nyt Pertin ruumis ja Pertillä Eetun. Eetun ja Pertin ruumiit ovat vaihtuneet keskenään. Ihmisellä, jolla on Eetun ruumis, on kuitenkin Pertin aivot. Hänellä on siten myös kaikki Pertin muistot. Hänellä on myös kaikki Pertin luonteenpiirteet: hän pitää lihapiirakoista, inhoaa klassista musiikkia, hermostuu helposti, on hiukan pihi ja niin edelleen. Hän jopa uskoo olevansa Pertti. Täytyyhän Eetun ruumiissa olevan ihmisen siis todella olla Pertti. Eikö hänellä ole kaikki ne ominaisuudet, jotka tarvitaan, jotta ihminen olisi Pertti?

Palataanpa alkuperäiseen kysymykseemme: mikä tekee tästä kaksivuotiaasta,

tästä kymmenvuotiaasta,

tästä 25-vuotiaasta

ja tästä 75-vuotiaasta

yhden ja saman ihmisen? Ensimmäinen vastauksemme oli: ne ovat kaikki samaa elävää ruumista: ruumista, joka Matildalla edelleenkin on. Mutta nyt tuntuu siltä, ettei tämä vastaus voi olla oikein.

Aivojenvaihtotapaus näyttää osoittavan, että ihminen ei välttämättä lopulta ole se mitä hänen ruumiinsa on. Aivojenvaihtotapauksessa Eetusta ei tule sitä mitä hänen ruumiistaan tulee. Eetu on lopulta Pertin ruumista ja Pertti Eetun.

Oikeassa elämässähän aivojenvaihtoja ei tapahdu. Ihmiset ovat yleensä sitä mitä ruumiinsakin. Mutta aivojenvaihtotapaus näyttäisi osoittavan, että ihmisten on ainakin mahdollista vaihtaa ruumiita.

Matildalla on siis edelleen sama ruumis. Mutta ei hänellä välttämättä tarvitsisi olla. Jos hänen aivonsa olisi jossain vaiheessa siirretty toiseen ruumiiseen, hänellä olisi nyt eri ruumis.

Vastaväite

Jotkut (eivät suinkaan kaikki) filosofit ovat vakuuttuneita aivojen-vaihtoväitteistä. Niiden väitteiden avulla he perustelevat sen, että ruumis on epäoleellinen ihmisen identiteetin kannalta.

Aivojenvaihtoväite ei välttämättä vakuuta sinua. Ehkä sinä et usko, että ihminen, jolla on Pertin ruumis, on Eetu. Yksi syy vastaväitteisiin voisi olla se, että ihminen, jolla on Pertin ruumis, ei kuitenkaan olisi Eetun kaltainen. Voisit esittää väitteesi vaikka näin. Ajatellaan, että Eetu olisi erinomainen juoksija. Hän olisi voittanut olympiakultaa.

Juokseminen olisi Eetulle koko elämä. Nyt Eetun ruumiissa ollut ihminen kuitenkin huomaisi olevansa ruumiissa, joka on lihava ja huonokuntoinen ja toinen jalka on puuta. Hän ei voi juosta ollenkaan. Se vaikuttaisi tietenkin huomattavasti hänen persoonallisuuteensa. Ennen niin iloisesta ja seurallisesta ihmisestä voisi tulla masentunut, suorastaan itsetuhoon taipuvainen. Vaikka silloinhan hän *ei oikeasti olisi Eetu*, koska Eetu on iloinen ja seurallinen.

Minä olen eri mieltä. Minusta yllä oleva perustelu ei osoita, että kyseessä ei olisi Eetu, joka nyt on Pertin ruumiissa. On tietysti totta, että Eetu voisi masentua kovasti huomattaessaan olevansa niin erilaisessa ruumiissa. Mutta minusta se olisi edelleen *Eetu*, joka masentuu. Unohdetaanpa hetkeksi aivojenvaihtotapaus. Olettakaamme, että Eetu ihan oikeasti menettää toisen jalkansa, kaljuuntuu ja lihoo yhtäkkiä 20 kiloa jonkin sairauden vuoksi.

Sekin saisi hänet masentumaan. Mutta hän *olisi* edelleen Eetu. Se että Eetu masentuu ei tarkoita, etteikö hän yhä olisi Eetu.

Jos Eetulle tosiaan kävisi niin, voisimme tietysti sanoa, että hän »ei ole enää entisensä». Mutta emme me kuitenkaan tarkoittaisi, ettei hän oikeasti olisi Eetu. Tarkoittaisimme vain, että hän on muuttunut kovasti. Emmekö me itse asiassa juuri myöntäisi, että hän on edelleen Eetu, sanomalla että *Eetu* »ei ole enää entisensä»?

Minun on siis sanottava, etten voi yhtyä tähän vastaväitteeseen. Pelkästään se, että ihminen Pertin ruumiissa on masentunut, vaikka Eetu olikin aikaisemmin iloinen ja seurallinen, ei osoita, että juuri Eetu ei olisi nyt Pertin ruumiissa.

Aivoskanneritapaus

Ehkä sinä et vieläkaan ole vakuuttunut. Sanot ehkä, että ruumis on oleellinen ihmisen identiteetin kannalta, mutta ei koko ruumis, vain osa siitä. Aivot ovat oleellinen osa. Olet samaa mieltä siitä, että Eetu ja Pertti vaihtavat ruumiita, mutta eivät he aivoja vaihda. Eetu ja Pertti ovat lopulta sitä mitä heidän aivonsa ovat. Voisit siis sanoa, että aivojenvaihtotapaus ei osoita, etteivätkö aivot määrittäisi sitä, mitä ihminen lopulta on.

Olen samaa mieltä siitä, että aivojenvaihtotapaus ei osoita, etteivätkö aivot määrittäisi sitä, mitä ihminen lopulta on. Muutetaanpa kuitenkin tarinaa hieman. Entä jos marsilaiset *eivät* vaihdakaan aivoja. He käyttävätkin *aivoskanneria*. Aivoskanneri toimii seuraavasti. Laitteeseen on kytketty kaksi kypärää johtojen avulla.

Kun kypärät pannaan kahteen päähän, laite tallentaa tarkat tiedot molemmista aivoista, miten niiden neuronit liittyvät yhteen, miten kaikki kemikaalit ovat keskenään tasapainossa ja niin edelleen. Kaikki tiedot tallentuvat laitteeseen. Yhdellä napinpainalluksella tiedot voidaan sitten käyttää järjestämään aivot täsmälleen siten kuin toiset aivot oli järjestelty.

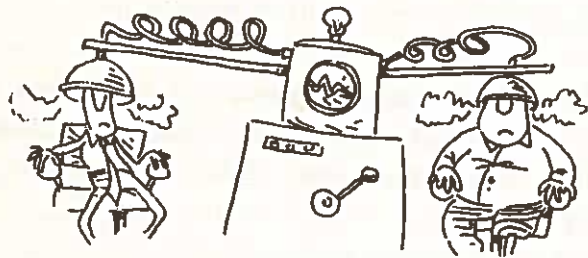
Vaikuttaa siltä, että ihmisen persoonallisuus, muistot ja muut psykologiset ominaisuudet riippuvat siitä, miten hänen aivonsa ovat

järjestyneet. Vaihtamalla siis aivojen rakennetta aivoskanneri voisi myös vaihtaa kaikki psykologiset ominaisuudet.

Olettakaamme nyt, että sen sijaan että vaihtaisivat Eetun ja Pertin aivot keskenään, Lippo ja Lappo käyttävätkin aivoskanneria. He järjestävät Eetun aivot samalla tavalla kuin Pertin aivot olivat järjestyneet ja Pertin samalla tavalla kuin Eetun. Huomaa, että aivot pysyvät siellä missä ovatkin. Ne vain järjestetään uudelleen.

Järjestäessään aivoja uudelleen Lippo ja Lappo vaihtavat niiden muistot ja luonteenpiirteet. Eetun muistot ja luonteenpiirteet siirtyvät hänen ruumiistaan Pertin ruumiiseen ja Pertin muistot ja luonteenpiirteet Eetun ruumiiseen.

AIVOSKANNERI MK I

Kun marsilaiset ovat suorittaneet vaihdon tiedottomille Eetulle ja Pertille, he palauttavat Eetun ruumiissa olevan ihmisen Eetun sänkyyn ja Pertin ruumiissa olevan ihmisen Pertin sänkyyn.

Lopputuloks on tietenkin sama kuin aivojenvaihtotapauksessa. Eetun sängyssä aamulla heräävällä ihmisellä on Pertin persoonallisuus ja muistot. Niinpä hän taas järkyttyy ulkomuotoaan, ajattelee olevansa Pertti ja niin edelleen.

Kysy nyt itseltäsi: mitä Eetu ja Pertti lopulta ovat? Eetu on tietenkin Pertin ruumiissa ja Pertti Eetun, aivan kuten aivojenvaihtotapauksessakin. Jos tämä on oikein, niin *ihmisen ei tarvitse olla siellä missä hänen aivonsa ovat*. Normaalistihan ihmiset ovat siellä missä

heidän aivonsakin. Näyttää kuitenkin siltä, että ihmisten olisi ainakin *mahdollista vaihtaa koko ruumiinsa, aivoja myöten*.

Aivoskanneritapaus näyttää itse asiassa osoittavan, että ihmisen identiteetin määrittelevät hänen muistonsa ja luonteenpiirteensä, ei hänen ruumiinsa tai mikään sen osa.

Onko ihminen kuin köysi?

Olemme siis päätyneet näkemykseen, että ihmisen identiteetin kannalta oleellista ovat oikeat muistot ja luonteenpiirteet. Eetun ruumiissa olevasta ihmisestä tekee Pertin se, että hänellä on Pertin muistot ja luonteenpiirteet. Hänellä ei ole enää Pertin ruumista, mutta se ei haittaa.

Jos edellä mainittu on totta, se mikä tekee Matildan albumin valokuvien kaksivuotiaasta, kymmenvuotiaasta, 25-vuotiaasta, 50-vuotiaasta ja 75-vuotiaasta yhden ja saman ihmisen on se, että kaikilla heillä on samat muistot ja luonteenpiirteet. Se yhdistää heidät kaikki yhdeksi ihmiseksi. Matildalla voi hyvin olla yksi ja sama ruumis koko elämänsä ajan, mutta se ei *tee* Matildaa kaksivuotiaasta, kymmenvuotiaasta ja niin edelleen. Periaatteessa ei ole mitään syytä, miksei Matildakin voisi vaihtaa ruumiita jonkun kanssa aivan kuten Eetu ja Perttikin vaihtoivat.

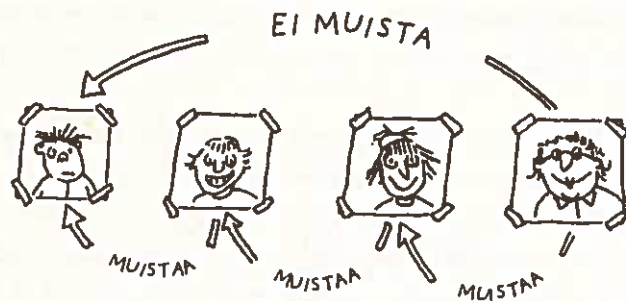
Ollakseen sama ihminen tällä 75-vuotiaalla:
ja tällä kaksivuotiaalla:

ei tarvitse olla *kaikkia* samoja muistoja. Se olisi järjetöntä. Seitsemänkymppisenä Matilda muistaa tehneensä asioita, joita hän ei kaksivuotiaana ole vielä edes tehnyt. On myös paljon asioita, joita hän on tehnyt mutta jotka hän on unohtanut tyystin.

Ihmisen identiteetin kannalta vaikuttaa tärkeältä, että muistoilla ja luonteenpiirteillä on tietynlainen *jatkuvuus*. Ihmisellä ei tietenkään tarvitse olla täysin samoja muistoja ja täysin samoja luonteenpiirteitä koko elämänsä ajan. Jonkinlaista *limittäisyyttä* on kuitenkin oltava.

Annan esimerkin limittäisyydestä. Matildalla on kovin huono muisti. Hän ei muista mitään siitä ajasta, kun hän oli kaksivuotias, eikä edes siitä, kun hän oli viisivuotias. Jotain hän kuitenkin muistaa siitä, kun oli kymmenvuotias. Olettakaamme, että *silloin* kun hän oli kymmenvuotias, hän muisti millaista oli olla viisivuotias, vaikkei muistanutkaan mitään ajasta, jolloin oli kahden vanha. Ja olettakaamme, että *silloin* kun hän oli viiden, hän muisti jotain ajasta, jolloin oli kaksi vuotta.

Matildalla on siis limittäisiä muistoja, jotka liittävät nykyisen Matildan kaksivuotiaaseen Matildaan, huolimatta siitä, ettei hän muista mitään ajasta, jolloin oli kaksi.

Matildan elämäntarina on ikään kuin *köysi*. Köysi on tehty limittäisistä säikeistä, jotka kaikki ovat lyhyempiä kuin köysi itse. Jotkut säikeet ulottuvat köyden alusta noin kolmannekseen sen pituudesta, jotkut ulottuvat puolivälistä melkein köyden loppuun ja jotkut taas ovat aivan köyden loppupäässä. Alkupäästä töröttävä säie ei voi töröttää köyden loppupäässä. Silti kaikki limittaiset säikeet muodostavat yhden köyden. Samalla tavalla Matildan muistot ja luonteenpiirteet ovat nykyään aika erilaisia kuin silloin, kun hän oli kaksivuotias. Kuitenkin tämä kaksivuotias

ja tämä 75-vuotias
mittaiset muistot ja

ovat molemmat Matilda, koska luonteenpiirteet yhdistävät heidät.

Jälleensyntyminen

Jos luonteenpiirteet ja muistot siis tekevät ihmisestä sen joka hän on, oli hänellä sitten sama ruumis tai ei, niin vaikuttaisi siltä, että kun ihminen kuolee, hän voisi tulla takaisin eri ruumiissa. Ehkä niin ei koskaan tapahdu. Kysymys onkin siitä, että niin *voisi* tapahtua.

Kuolleen ihmisen palaamista elämään uudessa ruumissa sanotaan *reinkarnaatioksi* eli *jälleensyntymiseksi*. Joidenkin uskontojen mukaan me kaikki synnymme jälleen kuolemamme jälkeen.

Yksi tapa syntyä jälleen olisi käyttää aivoskanneria, josta aiemmin oli puhetta, kuvaamaan aivosi juuri ennen kuolemaasi, ja käyttää tiedot myöhemmin jonkun toisen aivojen järjestämiseen niin, että sinun muistosi ja luonteenpiirteesi siirrettäisiin hänen ruumiiseensa. Silloin näyttäisi siltä kuin olisit syntynyt jälleen uuteen ruumiiseen.

Tiede voisi siis jonain päivänä mahdollistaa jälleensyntymisen. Ei tietenkään olisi kovin reilua vallata jonkun muun ruumista. Mitä siinä ruumiissa asuneelle ihmiselle sitten tapahtuisi? Toisaalta sinulle voitaisiin ehkä tehdä uusi ruumis kloonaamalla tai jollain muulla konstillä. Siten voisit elää satoja vuosia. Kun oma ruumiisi olisi kulu-
nut loppuun, voisit vaihtaa sen uuteen, samalla tavalla kuin vaihdat vanhan rikkinäisen auton.

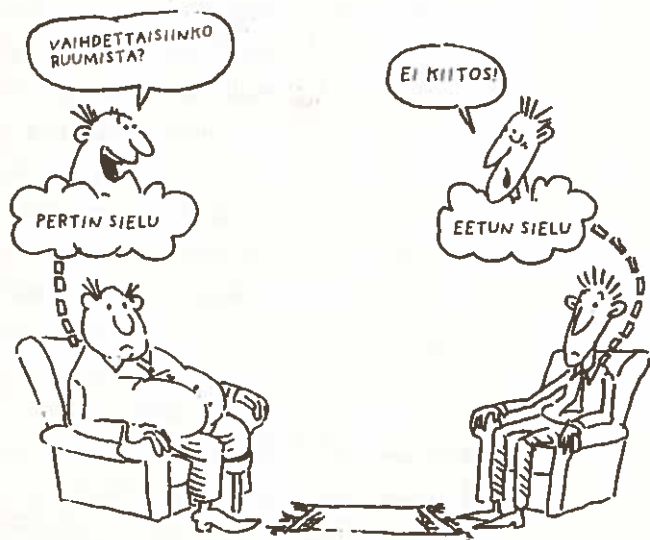

Sielu

Jotkut, varsinkin uskonnolliset ihmiset uskovat, että jokaisella ihmisellä on *sielu*. Sielu on aika vaikea käsittää. Sitä ei ole tehty mistään fyysisestä aineesta. Se on jotain *ei-fyysistä*. Sielu tosiaankin on ylliluonnollinen – juuri se, jonka moni uskoo menevän taivaaseen, kun fyysinen ruumis kuolee.

Sinun sielusi, jos sinulla siis on sielu, on yhteydessä fyysiseen ruumiiseesi. Se hallitsee fyysistä ruumistasi. Mutta sen voi myös irrottaa ruumiistasi. Sielusi voi itse asiassa olla olemassa täysin ilman fyysistä ruumista.

Jos jokainen ihminen todella on sielu, silloin ihmisten olisi periaatteessa mahdollista vaihtaa ruumiita keskenään. Sielusi voisikin olla yhteydessä aivan erilaiseen ruumiiseen.

On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että esittämällä, että vaihtaisit ruumista jonkun kanssa, *en* suinkaan väitä, että sinulla olisi sielu. Jos meillä on sielu, ruumiinvaihto on tosiaankin mahdollista. Mutta siitä, että ruumiinvaihto olisi mahdollista, ei seuraa se, että meillä olisi sielu.

Minä esitän, että ruumiinvaihtoon tarvitaan vain tiettyjen psykologisten ominaisuuksien (esimerkiksi sen että on pahantuulinen tai muistaa sota-ajan) siirtäminen ruumiista toiseen. Mitään fyysistä osaa ei tarvitse siirtää, ei edes aivoja. Mitään *ei-fyysistä*kään ei tosin tarvitse siirtää, ei mitään yliluonnollista sielun tyyppistä ainetta.

Seuraavaksi selitän, että vaikka sielu olisikin olemassa, ei itse asiassa vaikuta siltä, että joku ihminen olisi sinä vain siksi, että hänellä olisi sinun sielusi.

Sielunvaihtotapaus

Olettakaamme, että meillä molemmilla on sielu ja *sielumme vaihtavat keskenään paikkaa kahden minuutin päästä*. Kaikki muu – muistojamme ja luonteenpiirteitämme myöten – kuitenkin jää paikalleen. Minun sieluni saa sinun ruumiisi, muistosi ja luonteenpiirteesi. Sinun sielusi saa minun.

Huomaa, että vaihdon jälkeen kaikki vaikuttaa täysin samalta kuin ennenkin, ei vain muiden vaan *meidän itsemmekin kannalta* (keitä sitten olemmekin). Sillä ihminen, joka on tässä ruumiissa, saa sen mukana myös muistot ja luonteenpiirteet. Vaikka siis olisit minun ruumiissani, et muistaisi, että mitään vaihtokauppaa on tehty. Et muistaisi mitään omasta menneisyydestäsi, vain minun.

Olettakaamme, että moinen sielujen vaihtokauppa tapahtuu. Mitä sinusta ja minusta tulee? Jos sanomme, että ihminen on sama kuin sielunsa ja että ihminen menee sinne minne hänen sielunsaakin, silloin meidän on myös sanottava, että ihminen, jolla on sinun ruumiisi, muistosi ja luonteenpiirteesi, on nyt minä. Ja ihminen, jolla on minun ruumiini, muistoni ja luonteenpiirteeni, on nyt sinä.

Ei kai siinä niin voi käydä? Eihän ihminen, jolla on sinun ruumiisi, voi olla minä, vaikka sillä onkin nyt minun sieluni. Eihän se ole mitenkään *minun kaltaiseni*. Sillä ei ole minun muistojani. Sillä on aivan erilainen persoonallisuus. Kun siltä kysytään, kuka se on, se vastaa *sinun* nimelläsi. Jos siltä kysyy, keitä sen sukulaiset ovat, se pu-

huu *sinun* sukulaisistasi. Ei taatusti olisi helppoa vakuuttaa tätä ihmistä siitä, että se olisi itse asiassa joku muu.

Sielujen vaihtoahan voisi tapahtua koko ajan, eikä kukaan, edes sielunsa vaihtaneet ihmiset, tietäisi siitä yhtään mitään. Ehkä meidän sielumme *tosiaan* vaihtoivat paikkaa viisi minuuttia sitten. Mitä se merkitsisi? Kukaan ei huomaisi mitään. Emme edes me itse!

Eikö olisi uskottavampaa sanoa, että vaikka sielu olisikin olemassa, ihminen on juuri se joka on muistojensa ja luonteenpiirteittensä ansiosta, oli hänen sielunsa sitten kenen tahansa? Siinä tapauksessa ihmisen identiteetin kannalta epäoleellinen ei olisi vain ruumis, vaan myös sielu.

Kolme teoriaa

Olemme nyt tarkastelleet kolmea eri teoriaa ihmisen identiteetistä.

Ensimmäisen teorian mukaan ihmisen ruumis määrittelee hänen identiteettinsä. Tämän teorian mukaan ihminen on sitä mitä hänen ruumiinsa on. Tätä teoriaa voisimme kutsua identiteetin *ruumisteoriaksi*. Aivoskanneritapaus näyttää osoittavan ruumisteorian vääräksi: ihmisten on mahdollista vaihtaa ruumista.

Tutkimme myös teoriaa, jonka mukaan jokaisella on aineeton sielu, ja juuri sielu määrittää identiteetin. Tämän teorian mukaan ihminen on sitä mitä hänen sielunsa on. Kutsukaamme tätä identiteetin *sieluteoriaksi*. Vaikuttaa siltä, että vaikka sielu olisikin olemassa, ihmisten olisi mahdollista vaihtaa sieluja, mikä merkitsee sitä, että sieluteoriakaan ei voi olla oikeassa.

Toistaiseksi uskottavimmalta vaikuttaa teoria, jonka mukaan muistot ja luonteenpiirteet määrittävät ihmisen identiteetin. Kutsukaamme tätä identiteetin *virtausteoriaksi*. Virtausteorian mukaan muistojen ja luonteenpiirteiden virta yhdistää Matildan valokuva-albumin kuvissa esiintyvän kaksivuotiaan, viisivuotiaan, kymmenvuotiaan ja niin edelleen samaksi ihmiseksi. He muodostavat psykologisen jatkumon. Jos tämä psykologinen virta siirtyisi ruumiista toiseen, tai jopa sielusta toiseen (jos sielua on), sen mukana siirtyisi myös Matilda.

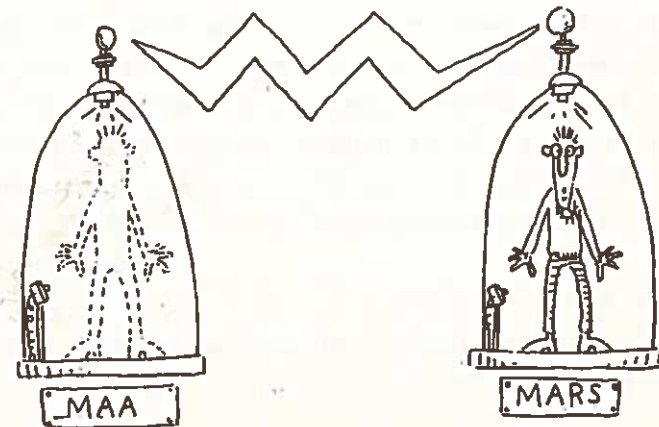
Tapaus marsilaisten »kuljetin» ja kahden sinun ongelma

Olen yrittänyt saada virtausteorian vaikuttamaan niin uskottavalta kuin mahdollista. Mutta nyt minun on kerrottava, että siinä on vakava ongelma. Kutsun tätä ongelmaa *kahden sinun ongelmaksi*.

Jotta kahden sinun ongelma olisi helpompi selittää, otan esimerkiksi toisen tieteilstarinan, tapauksen marsilaisten »kuljetin».

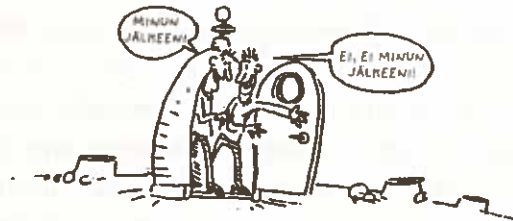
Kuvitelkaamme, että marsilaiset tutkijat kehittävät laitteen, joka voi kuvata ihmisruumiin (tai minkä tahansa fyysisen kohteen) ja tehdä siitä viimeistä atomia myöten täydellisen kopion. Kone esitellään sinulle. Sinua pyydetään astumaan lasikoppiin ja painamaan punaista nappia, joka käynnistää laitteen. Teet niin. Kuuluu rätinää. Alkuperäinen ruumiisi höyrystyy silmänräpäyksessä. Juuri ennen kuin se haihtuu olemattomiin, se kuitenkin kuvataan ja kaikki kaksoiskappaleen tekemiseen tarvittavat tiedot lähetetään Marsiin, missä on samanlainen laite. Marsissa oleva laite tekee sitten ruumiistasi kaksoiskappaleen. Kaikki kestää vain pari sekuntia.

Ihminen, joka astuu ulos lasikopista Marsissa, ei tietenkään ole vain fyysisesti täysin sinun kaltaisesi. Hän on myös psykologisesti aivan kuten sinä. Hänellä on kaikki luonteenpiirteesi. Hänellä on kaikki muistosi. Kun häneltä kysyy, kuka hän on, hän sanoo sinun nimesi. Hän muistaa juuri astuneensa laitteeseen maan päällä ja painaneensa punaista nappia.

Jos siis hyväksymme identiteetin virtusteorian, niin meidän on sanottava, että Marsissa oleva ihminen *todella olet sinä*. Hän on psykologisesti täysin sinun kaltaisesi. Marsilaisten laite on oikeastaan *kuljetin*. Se kuljettaa ihmisiä maasta Marsiin ja takaisin, jos he niin haluavat. Ehkä se on sinusta uskottavaa. Ehkä sinä mielelläsi astuisit lasikoppiin ja painaisit punaista nappia ajatellen, että pian sinut kiidätettäisiin Marsiin.

Minä en kuitenkaan ole varma. Muutetaanpa tarinaa hieman. Olettakaamme, että sen sijaan, että laite tekee Marsiin *yhden* kaksoiskappaleen, ohjelmoimmekin sen tekemään *kaksi*. Lasikopista astuu Marsiin kaksi ihmistä, jotka molemmat ovat psykologisesti täysin sinun kaltaisia. Voisi sanoa, että tässä tapauksessa psykologinen virta jakautuu. Se haarautuu kahdeksi.

Tämä tarina saa virtusteorian suuriin vaikeuksiin, sillä se väittää, että koska molemmat kaksoiskappaleesi ovat psykologisesti täysin sinun kaltaisia, niin molemmat *ovat* sinuja. Molemmat ovat yksi ja sama ihminen kuin sinä. Mutta he *eivät voi* olla yksi ja sama ihminen kuin sinä, koska siitä seuraisi että he ovat keskenään yksi ja sama ihminen, mitä he eivät ole: heitä on *kaksi*, ei yksi. He voivat olla *täysin samantaisia*, mutta he eivät ole *yksi ja sama ihminen*. Näyttää siis siltä, että psykologinen virtusteoria ei voi olla oikeassa.

Yhden virran teoria

Se että psykologinen virta voi jakaantua, aiheutti siis virtusteorialle ison ongelman. Voiko teoriaa muuttaa niin, että ongelma ratkeaa?

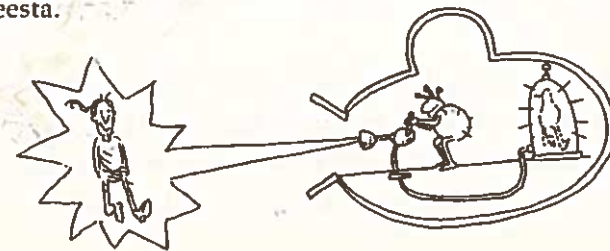
Jotkut filosofit ovat ehdottaneet, että meidän täytyy vain lisätä teoriaan yksi ehto, ja ongelma on ratkaistu. Teoria toteutuu sillä ehdolla, että *psykologista virtaa ei voi jakaa*. Jos psykologinen virta josain vaiheessa haarautuu kahdeksi, *kumpikaan* jälkimmäisistä yksilöistä ei ole alkuperäisen kaltainen. Kun virta jakautuu, kaksi uutta ihmistä syntyy, eikä alkuperäistä ihmistä enää ole. Jos virtaa ei kuitenkaan voi jakaa – jos jälkimmäisiä yksilöitä on vain yksi, joka on psykologisesti täysin alkuperäisen kaltainen – jälkimmäinen ja alkuperäinen yksilö ovat yksi ja sama ihminen.

Kutsukaamme teoriaa identiteetin *yhden virran teoriaksi*.

Monistuspyssy

Yhden virran teoriassa on yksi ongelma, jota voi pohtia kahden ajatuskokeilun avulla.

Olettakaamme, että marsilaiset tutkijat kehittävät skannauslaitteen, jolla voi kuvata ihmisiä pitkän matkan päästä ja sitten monistaa heidät. Laitetta voisi kutsua vaikka *monistuspyssyksi*. Lähten kotoa ja kävelen pitkän katu. Täysin tietämättäni marsilaiset, jotka lentävät avaruudessa, tähtäävät monistuspyssyynsä minuun ja painavat käynnistysnappia. Laite lukee silmänräpäyksessä strategiset mittani ja tekee viimeistä atomia myöten tarkan kaksoiskappaleen minusta marsilaisten avaruusaluksen lasikoppiin. Lasikopista astuva kaksoiskappaleeni on tietenkin psykologisesti täysin kaltaiseni. Hänestä tuntuu siltä kuin hän olisi juuri lähtenyt kotoa ja kävellyt katu pitkän, ja katu olisikin yhtäkkiä muuttunut marsilaiseksi avaruusaluksiksi. Maan päällä ihminen, jolla on minun alkuperäinen ruumiini, on kävellyt kadun päähän ja kääntyy kulmasta. Hän on täysin tietämätön tapah-
tuneesta.

Tarinassa psykologinen virtani haarautuu kahdeksi. Nyt on olemassa kaksi yksilöä, jotka ovat psykologisesti täysin alkuperäisen minun kaltaisia: yksilö, joka käveli kadun päähän ja kääntyi kulmasta, sekä yksilö, joka astuu avaruusaluksen lasikopista. Missä minä siis olen? Yhden virran teorian mukaan *kumpikaan* yksilöistä ei ole minä. Kun monistuspyssy laukaistaan, alkuperäinen minä katoaa ja kaksi uutta ihmistä syntyy. Ei se, joka astuu avaruusaluksen lasikopista, eikä se, joka kävelee kadun päähän ja kääntyy kulmasta, ole Stephen Law. Stephen Law on lakannut olemasta.

Kuulostaako järjettömältä? Miten marsilaiset saisivat minut lakkaamaan olemasta vain monistamalla minut? Riippumatta siitä, tekevätkö marsilaiset minusta kopioita vai eivät, kai se edelleen olen minä, joka kävelen kadun päähän ja käännyn kulmasta? Yhden virran teoria kuitenkin kiistää sen. Vaikuttaa siis siltä, että yhden virran teoria on väärässä.

Sitten toinen yhden virran teorian kannalta hankala tapaus. Oletakaamme, että kukaan ei kävele kadun päähän ja käännny kulmasta. Marsilaiset laukaisevat monistuspyssyn ja tekevät kaksoiskappaleen kuten aiemminkin, mutta tällä kertaa, juuri kun kaksoiskappaleeni alkaa aineellistua, minä astun ajotielle ja ohiajava kuorma-auto liiskaa ruumiini litteäksi (unohdin katsoa tuleeko autoja).

Missä minä nyt olen? Olenko yhä olemassa? Yhden virran teorian mukaan minä *olen* edelleen olemassa. Minut on itse asiassa *kuljetettu avaruusalukselle*. Sillä tässä tarinassa tasan yksi jälkimmäinen yksilö on psykologisesti täysin alkuperäisen minun kaltainen: ih-

minen, joka astuu lasikopista avaruusaluksessa. Yhden virran teorian mukaan siis avaruusaluksessa oleva ihminen on minä.

Kuulostaako taas järjettömältä? Minähän olen *kuollut*. Se että marsilaiset sattuiivat kopioimaan minut hetkeä ennen kuin ruumiini litistyi kuorma-auton alle, ei muuta sitä tosiasiaa. Avaruusaluksessa on ehkä *aivan minun kaltaiseni* ihminen. Minä se en kuitenkaan ole.

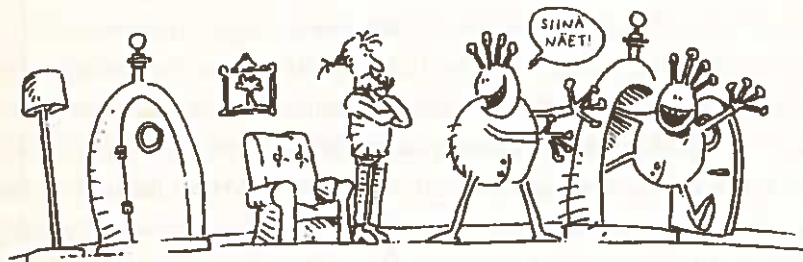
Yhden virran teoria joutuu siis vaikeuksiin, koska sillä on järjettömän kuuloisia seurauksia. Ehkä näistä vaikeuksista voi selvitä. Tai sitten ei. Ehkä se mitä kaksi viimeistä tieteistarinatapausta monistuspyssyineen osoittavat, on että ruumis *ei* ole epäoleellinen ihmisen identiteetin kannalta. Ehkä aivojenvaihto- ja aivoskanneritapaukset saivat meidät vakuuttumaan liian helposti. Eikö tunnu olevan aivan oikein sanoa, että ensimmäisessä tarinassa ihminen, joka kävelee kadun päähän, olen minä, koska hän on sama elävä olento, joka lähti kotoani? Sillä ei ole merkitystä, että olennosta on tehty kopio jossain muualla. Ja eikö tunnu olevan aivan oikein sanoa, että toisessa tarinassa avaruusaluksessa oleva ihminen ei ole minä, koska hän ei ole se yksi ja sama elävä olento, joka lähti kotoani? Sitä elävää olentoa ei valitettavasti enää ole: se litistyi kuorma-auton alle.

Meillä on siis edessämme kaksi vastakkaista näkemystä. Yhtäältä meillä on näkemys aivojenvaihtotapauksesta ja aivoskanneritapauksesta, joiden mukaan ruumis on täysin epäoleellinen ihmisen identiteetin kannalta. Toisaalta meillä on näkemys kahdesta monistuspyssytarinasta, joiden mukaan ruumis on erittäin oleellinen ihmisen identiteetin kannalta. Kumpaa näistä vastakkaisista näkemyksistä meidän pitäisi uskoa? Minun on myönnettävä: olen hyvin hämmennyt.

Ongelmat, joita olemme pohtineet, tulevat esiin vielä viimeisessä tieteistarinassani. Tarinan lopussa minulla on aikamoinen pulma. Siinä saat päättää, mitä minun pitäisi tehdä.

Elämäni loma?

Eräänä päivänä Lippo ja Lappo tulevat luokseni kylään. He pystyttävät marsilaisen »kuljettimensa» (josta meillä oli puhetta aiemmin) olohuoneeseeni ja selittävät miten se toimii. He havainnollistavat sen »kuljettamalla» Lipon huoneen toisella puolella olevasta lasikopista huoneen toisella puolella olevaan ja takaisin. »Siinä näet!» Lippo sanoo. »Se toimii kuin kello!»

Lippo ja Lappo selittävät, että he ovat pystyttäneet samanlaisia lasikoppeja lempilomakohteisiinsa eri puolille maailmankaikkeutta, ja he antavat minun käyttää niitä maailmankaikkeudenmatkailuun. Minun ei tarvitse kuin astua lasikoppiin, valita ensimmäinen määränpää ja painaa punaista nappia.

»Uskomaton tilaisuus», minä ajattelen. Astun koppiin, valitsen määränpään (päätän vierailla avaruusaluksessa, joka leijuu Saturnuksen renkaiden yläpuolella) ja painan nappia. Seuraavien kuukausien ajan matkustan eksoottisesta paikasta toiseen. Minulla on julmetun hauskaa.

Kun eräänä päivänä istun hiekkarannalla kauniilla autiolla planeetalla aivan aurinkokuntamme toisella laidalla, alan kuitenkin miettiä marsilaisten »kuljetinta» tarkemmin.

Mieltäni alkaa kalvaa epäily. En ole enää varma, haluanko astua taas lasikoppiin, josta tulin muutama tunti sitten, valita määränpää ja painaa punaista nappia. En nimittäin ole ollenkaan varma, että ky-

seessä on kuljetin. Lippo ja Lappo ovat hyvin voineet uskotella itselleen, että se on kuljetin. Mutta ehkä he ovat puijanneet itseään. Ehkä onkin niin, että joka kerta kun joku astuu lasikoppiin ja painaa nappia, hän *kuolee*. Lasikoppiin astunut ja nappia painanut elävä olento-han höyrystyy välittömästi. Olento, joka ilmestyy johonkin muualle, on vain kopio alkuperäisestä.

Mieleeni juolahtaa karmea ajatus. Jos pohdintani on totta, niin *Stephen Law kuoli monta kuukautta sitten*. Hän tappoi itsensä astuessaan ensimmäiseen lasikoppiin ja painaessaan nappia. Minä en ole Stephen Law (vaikka luulinkin olevani). Olen vain joku joka on *samanlainen* kuin Stephen Law. Olen itse asiassa ollut olemassa vasta muutaman tunnin: ne tunnit, jotka ovat kuluneet siitä, kun viimeksi astuin lasikopista.

Mitä minun siis pitäisi tehdä? Pitäisikö minun jäädä tänne missä olen, ypöyksin ikuisiksi ajoiksi aurinkokuntamme toiselle laidalle? Vai pitäisikö minun astua lasikoppiin, valita määränpääksi koti ja painaa punaista nappia? Jos teen sen, onko lasikopista maan päälle astuva ihminen todella minä? Vai onko hän pelkkä kopio? Palaanko kotiin? Vai kuolenko? Mitä mieltä sinä olet?